

Súd: Krajský súd Banská Bystrica
Spisová značka: 16CoP/33/2021
Identifikačné číslo súdneho spisu: 6117219847
Dátum vydania rozhodnutia: 14. 10. 2021
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: Mgr. Štefan Baláž
ECLI: ECLI:SK:KSBB:2021:6117219847.5

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Banskej Bystrici v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Štefana Baláž a členov senátu JUDr. Ivica Hanuskovej a JUDr. Alexandra Mojša vo veci starostlivosti o maloleté deti H., N. nar. XX. XX. XXXX a F. nar. XX. XX. XXXX, bytom u otca, v konaní zastúpené opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny M. M., deti matky X.. L. W., nar. XX. XX. XXXX, trvale bytom M., H. XX, právne zastúpenej Z. & Z. L. Z. so sídlom v M., X. XF a otca X.. F. H., nar. XX. XX. XXXX, trvale bytom M. M., M. R. XX, právne zastúpeného H. H. Q., V. so sídlom v M. M., Z. XX A, o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, o odvolaní otca maloletých detí proti rozsudku Okresného súdu Banská Bystrica č. k. 32P/149/2017-1254 zo dňa 30. apríla 2021, takto

rozhodol:

I. Rozsudok okresného súdu **p o t v r d z u j e**.

II. Žiaden z účastníkov **n e m á** nárok na náhradu trov odvolacieho konania.

o d ô v o d n e n i e :

1. Napadnutým rozsudkom okresný súd maloleté deti H., N. nar. XX. XX. XXXX a F. nar. XX. XX. XXXX zveril do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov tak, že striedavá osobná starostlivosť sa bude realizovať v týždennom intervale s tým, že od nedele od 18:00 hod. párneho týždňa v roku do nedele 18:00 hod. nepárneho týždňa v roku osobnú starostlivosť o maloleté deti bude zabezpečovať matka a od nedele od 18:00 hod. nepárneho týždňa v roku do nedele do 18:00 hod. párneho týždňa v roku osobnú starostlivosť o maloleté deti bude zabezpečovať otec (výrok I.), zároveň súd rozhodol o tom, že obaja rodičia sú oprávnení zastupovať maloleté deti a spravovať ich majetok v bežných veciach (výrok II.), upravil styk rodičov s maloletými deťmi (výrok III. až IX.) a o tom, že rozsudok je vo výrokoch o striedavej osobnej starostlivosti o zastupovaní maloletých detí a správe ich majetku v bežných veciach a o styku (výroky I. až IX.) predbežne vykonateľný jeho doručením. Okresný súd taktiež rozhodol o povinnosti otca prispievať na výživu maloletého N. H. výživným v sume 70,- € mesačne a maloletú F. H. v sume 50,- € mesačne (výrok XI.), priznal znalcovi X.. D. S. znalečné v sume 521,04 € (výrok XII.), upravil uctáreň okresného súdu, aby štátu zaplatil trovy spočívajúce zo zaplatenej časti znalečného v sume 271,04 € zo zálohy zloženej na znalecké dokazovanie vedenej pod položkou denníka U. v sume 125,- € a pod položkou denníka U. v sume 125,- € v súdom určenej lehote (výrok XIII.), rodičom maloletých detí uložil povinnosť zaplatiť štátu náhradu trov konania v sume po 10.052,- € v súdom určenej lehote (výrok XIV. a XV.) a rozhodol o tom, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania (výrok XVI.).

2. Okresný súd tak rozhodol o návrhu otca maloletých detí doručeným súdu 07. 07. 2017, ktorým sa domáhal zverenia maloletých detí do jeho osobnej starostlivosti, upravenia styku matky s maloletými deťmi a uloženia matke povinnosť prispievať na výživu maloletých detí výživným. Vykonaným dokazovaním okresný súd zistil, že medzi rodičmi maloletých detí nebola sporná dôvodnosť podaného návrhu na úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, ani splnenie podmienky

pre takúto úpravu v zmysle § 36 ods. 1 Zákona o rodine, keďže rodičia od roku XXXX nežijú v spoločnej domácnosti, spoločne nezabezpečujú výchovu, výživu detí a obnovenie ich spolužitia nie je možné vzhľadom k tomu, že otec maloletých detí si založil novú rodinu. Z množstva vyjadrení a listinných dôkazov pripojených v spise okresný súd zistil, že otec sa od začatia konania snažil spochybníť starostlivosť matky o maloleté deti s poukazom na jej život, bytové pomery, nezodpovedný prístup a najmä alternatívny spôsob života. Procesnou obranou matky v konaní bolo vyvracanie a popieranie tvrdení otca. To malo za následok vydanie niekoľkých neodkladných opatrení, nariadenie znaleckého dokazovania, podania množstva podaní účastníkov konania. Vo veci bolo nariadené neodkladné opatrenie č. k. 32P/149/2017-186 zo dňa 09. 07. 2018, ktorým súd dočasne zveril maloleté deti do starostlivosti otca a upravil styk matky s maloletými deťmi. Ďalším neodkladným opatrením bol upravený letný styk matky s maloletými deťmi v roku 2019 a posledným neodkladným opatrením súd zveril maloleté deti od 23. 03. 2020 do striedavej osobnej starostlivosti rodičov (poznámka odvolacieho súdu - uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica č. k. 32P/149/2017-980 zo dňa 23. 03. 2020), ktorá sa vykonávala do zmeňujúceho rozhodnutia odvolacieho súdu zo dňa 13. 05. 2020 (poznámka odvolacieho súdu - č. k. 11CoP/13/2020-1075 zo dňa 13. mája 2020, ktorým krajský súd uznesenie okresného súdu vo výrokoch o zverenie maloletých detí do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, o styku matky s maloletými deťmi a o povinnosti rodičov odovzdávať si maloleté deti osobnej starostlivosti druhého rodiča zmenil tak, že návrh matky na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol). Vzhľadom na charakter neodkladných opatrení, ktoré vyžadujú potrebu len osvedčiť rozhodujúce skutočnosti, nie ich hodnoverne preukázať, zameral súd svoje skúmanie v prvom rade k otázke a procesnému útoku otca o nespôsobilosti výchovného prostredia matky. Vykonaným dokazovaním mal súd bezpečne preukázané, že tvrdenia otca (osvedčené v prvom neodkladnom opatrení) sa nepreukázali a výchovné prostredie matky je pre maloleté deti vyhovujúce a zodpovedá záujmu maloletých detí. Nebolo preukázané, že spôsob života matky by bol v rozpore so záujmom maloletých detí. Je pravdou, že spôsob života matky a jej výchovný prístup nezodpovedá požiadavkám otca a jeho predstavám, matka je podľa názoru okresného súdu viac emočne ladená, prejavuje svoje pocity a náklonnosť k deťom, pracuje na zlepšovaní ich zručností rôznymi voľnočasovými aktivitami, ako je hra na klavíri, spoločné varenie, pečenie, trávenie času v prírode, na koňoch, poskytovanie maloletému N. možnosť hrať sa na počítači v rovnakom rozsahu 1 hodiny denne ako u otca (u otca je to rozdelené na dve pol hodiny počas dňa). Matka síce nepristupuje k riešeniu situácii pragmaticky, skôr emočne, avšak to vo vzťahu k pragmatickému prístupu otca nie je negatívom pre maloleté deti. Maloleté deti sa pred opatrovníkom pri posledných dvoch pohovoroch vyjadrili, že sa na matku tešia, majú ju radi, radi s ňou trávia čas, maloletá sa s ňou učí, maloletý N. sa učí sám a v prípade potreby vyhľadá otca alebo jeho manželku. Matka s maloletými deťmi trávi športové aktivity, pričom súd stotožnil so stanoviskom matky, že tá skutočnosť, že má certifikát oprávňujúci ju vykonávať činnosť pre združenie O. N. G., nemôže automaticky diskvalifikovať jej rodičovskú spôsobilosť. Otec pritom v konaní nepredložil žiadny priamy dôkaz o tom, že by účasť maloletých detí na daných aktivitách s prítomnosťou matky negatívne ovplyvnil maloleté deti. Toto nebolo zistené ani znalcom v znaleckom posudku (poznámka odvolacieho súdu, znalecký posudok X.. D. S. č. XX/XXXX zo dňa 12. 07. 2018). Matka síce menila počas konania bydlisko aj viackrát, avšak opatrovník, ktorý vykonával opakovane v danej domácnosti sociálne šetrenia, nezistil bytové nedostatky, ktoré by mali vplyv na priaznivý fyzický a psychický vývoj maloletých detí. V konaní nebolo preukázané ani nepodávanie predpísanej liečby maloletým deťom zo strany matky. Okresný súd posudzoval v dôvodoch rozhodnutia otcom vytykané nedostatky matky pri výchove maloletých detí (body 21 až 30 dôvodov rozsudku). Aj keď otec maloletých detí vylučoval striedavú osobnú starostlivosť, okresný súd o nej rozhodoval vzhľadom na alternatívny petít vznesený v konaní matkou maloletých detí a skúmal, či striedavá osobná starostlivosť bude v záujme maloletých detí. Zo správ opatrovníka a posledných pohovorov s maloletými deťmi za účasti psychológa súd zistil, že k matke maloletých detí prežívajú silné emočné väzby a vnútornú potrebu byť s matkou viac, viac času s ňou tráviť a zažívať rôzne životné situácie. Pri pohovore dňa 12. 03. 2020 uviedli, že by chceli byť s matkou o jeden deň viac, maloletá by možno chcela, aby to bolo tak, ako predtým, teda vo forme striedavej osobnej starostlivosti. Z posledného pohovoru zo dňa 12. 04. 2020 vyplynulo, že matku majú maloletí radi, radi s ňou trávia čas, majú s ňou vždy vymyslený program. Obe deti zhodne uviedli, že by s matkou chceli byť o dva dni dlhšie, u tatíka im je dobre. Z obsahu spisu pre súd vyplynulo, že matka pozná potreby detí, ich záujmy, vytvára im podnetný program. Vplyv matky na maloletého sa pretavil až do takej miery, že maloletý začal vnímať potrebu svojej realizácie umeleckým smerom. Maloletá navštevuje hodiny klavíra, absolvovala týždenné kurzy jazdy na koni. Otec začal rešpektovať záujmy maloletých detí, ktoré v nich podľa názoru okresného súdu podnietila práve matka. U otca majú maloleté deti rovnako vytvorené prostredie, kde sa hrajú, učia, chodia na výlety, chodia na chatu po pradedovi, majú tam súrodencov zo strany rodiny otca. Poskytnutie

rovnocennej starostlivosti vie maloletým deťom poskytnúť výchovný vplyv zo strany oboch rodičov. Otec vie maloletým deťom v rámci starostlivosti poskytnúť zázemie v podobe reflektovania ich záujmov a svojim pragmatickým zameraním osobnosti vie obohatiť výchovu maloletých detí po popri emocionálne založenej výchove zo strany matky. Striedavá osobná starostlivosť tak vie zabezpečiť všestranný rozvoj osobnosti maloletých detí tak po stránke racionálnej a pragmatickej ako aj po stránke emočnej, a to práve kombináciou prístupu rodičov k výchove maloletých detí. Striedavá osobná starostlivosť bude pre maloleté deti viac obohatením ako ujmu a vytvorí rovnocenné väzby detí k obojmu rodičom.

3. Súd v plnej miere nezohľadnil želanie maloletých detí, aby ostali u otca a boli s matkou len viac dní. Pri posudzovaní názoru maloletých detí zobral do úvahy, že maloleté deti sú u otca v dočasnej starostlivosti skoro 3 roky, čo môže mať vplyv na názor maloletých detí. Pre súd bolo rozhodujúce, že pri pohovoroch vždy vyjadrili prianie byť s matkou viac, ako je tomu doposiaľ. Súd zohľadnil znalecký posudok X.. D. S., z ktorého vyplynulo, že vo veku maloletých detí sa preferencie môžu meniť situačne a prevládajú v nich skôr emócie pred citmi a racionalitou. Nie je možné, aby súd postoj maloletého dieťaťa bez ďalšieho prevzal a aby svoje rozhodnutie založil len na jeho prianí, a nie na starostlivom a komplexnom posudzovaní jeho záujmu. Taktiež súd poukázal na to, že nemôže vylúčiť striedavú osobnú starostlivosť z dôvodu, že s týmto spôsobom výchovy jeden z rodičov nesúhlasí. V predmetnej veci na prvý pohľad môže vylučovať striedavú osobnú starostlivosť zlá rodičovská komunikácia, súd však na základe vykonaného dokazovania dospel k záveru, že rodičovská komunikácia je odstrániteľná položka v živote rodičov. Otec o zverenie maloletých detí do starostlivosti matky zásadne neprejavil záujem o jej zlepšenie, matku opakovane napomínal. Pri odovzdávaní maloletých detí matke, napr. ani nevyšiel z domu, nepozdravil matku a teda logicky jej ani neposkytol informáciu o maloletých deťoch. Otec rozhodoval o výbere krúžkov, lekárov, fyzioterapeuta bez vedomia matky, iba jej to dodatočne oznámil. Nerešpektoval žiadosť matky, aby sa jeho manželka nezapájala do rodičovských združení a individuálnych konzultácií, a to všetko spôsobovalo medzi rodičmi prehlbovanie negatívnej komunikácie a vzájomnú animozitu. Súd mal za to, že rodičia maloletých detí by mali za odbornej pomoci prispieť k zlepšeniu svojej vzájomnej komunikácie, pretože je v záujme maloletých detí, aby rodičia aspoň v základoch vedeli spolu komunikovať na slušnej úrovni a neprenášali svoj negatívny vzťah na maloleté deti. Súd poukázal na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 361/2016-63 zo dňa 19. 03. 2020, podľa ktorého podmienkou striedavej osobnej starostlivosti nie sú nevyhnutné iba ideálne a harmonické vzťahy medzi rodičmi maloletého dieťaťa, ani určitá miera napätia, nezhody a antipatie medzi rodičmi samé o sebe nepredstavujú prekážku pre zverenie maloletého dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti. Zohľadnil aj ďalší nález Ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 46/2013, v zmysle ktorého nemožno uprednostniť zásadu stability výchovného prostredia (prezentovanú otcom), ak má ustúpiť vyššiemu cieľu, ktorým je zabezpečenie riadnej výchovy maloletých detí. Vzhľadom k tomu, že v priebehu konania otec rozhodoval o výbere lekára (psychológa, fyzioterapeuta) a krúžkov pre maloleté deti samostatne bez matky, rozhodol súd, že zastupovať maloleté deti a spravovať ich majetok v bežných veciach sú oprávnení obaja rodičia. Pokiaľ ide o znalecký posudok X.. S., vykonaný v roku XXXX, súd sa nestotožnil so záverom znalca o nedostatočnej stabilite vhodnosti podmienok pre maloleté deti, keď za posledné 4 roky štyrikrát matka menila bývanie a prihladol na to, že k sťahovaniu došlo aj na strane otca - z nájmu, k rodičom, potom do rodinného domu.

4. Vzhľadom k tomu, že rodičia sa v konaní v zásade nevedeli bez rozhodnutia súdu dohodnúť o spôsobe trávenia Vianoc, Veľkej noci a letných prázdnin s maloletými deťmi, súd rozhodol autoritatívne o styku rodičov počas všetkých prázdnin v rovnakom pomere.

5. Vzhľadom na nepomer v príjmoch rodičov okresný súd vzhľadom na ust. § 62 ods. 6 Zákona o rodine určil otcovi povinnosť prispievať matke na výživu maloletých detí podľa kritérií uvedených v § 75 Zákona o rodine, t. j. s ohľadom na odôvodnené potreby maloletých detí a schopnosti, možnosti a majetkové pomery povinného tak, aby maloleté deti mali zachovanú približne rovnakú životnú úroveň. Zohľadnil, že príjem matky je síce pre zabezpečenie starostlivosti o maloleté deti dostatočný, avšak príjem otca predstavuje skoro jedennásobok príjmu matky. S cieľom zabezpečiť rovnaké podmienky pre maloleté deti v domácnosti matky teda okresný súd rozhodol o povinnosti otca prispievať na výživu maloletého v sumu 70,- € mesačne a v sume 50,- € mesačne na maloletú F.. Prihladol aj na vyživovaciu povinnosť otca k ďalším dvom maloletým deťom pochádzajúcim z terajšieho manželstva otca. O predbežnej vykonateľnosti rozsudku súd rozhodol podľa § 233 CSP vzhľadom na výnimočnosť prejednávaneho prípadu, jeho zložitosť a rozsah spisu. V časti úpravy styku a striedavej osobnej starostlivosti je nevyhnutné, aby sa účastníci konania riadili pravidlami nastavenými súdom v týchto otázkach už od

doručenia rozsudku. Pokiaľ bola súdom zistená vhodnosť striedavej osobnej starostlivosti o maloleté deti a matke bolo po značnú dobu znemožnené podieľať sa starostlivosťou na výchove maloletých detí, je v záujme maloletých detí, aby sa začal vykonávať od doručenia rozhodnutia rodičom maloletých detí. Súd zároveň rozhodol aj o priznaní znalečného znalcovi, o spôsobe úhrady tohto znalečného a zároveň o povinnostiach rodičov zaplatiť štátu náhradu trov konania, o náhrade trov konania rozhodol s poukazom na § 52 CMP tak, že žiaden z účastníkov nemá nárok na ich náhradu.

6. Okresný súd vec právne posúdil podľa ust. § 24 ods. 2, 4, § 25 ods. 2, § 36 ods. 1, § 37 ods. 1, 2 písm. d), § 62 ods. 6, § 75 ods. 1 Zákona o rodine, podľa § 233 CSP, podľa § 40 CMP, podľa článku 3 a článku 18 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa.

7. Proti rozsudku okresného súdu podal v zákonnej 15-dňovej lehote (§ 362 ods. 1 veta prvá CSP) odvolanie otec z dôvodov uvedených v ust. § 365 ods. 1 písm. f) a h) CSP, teda z dôvodu, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam a rozhodnutie súdu prvej inštancie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci. Poukázal na to, že súd v napadnutom rozhodnutí v prvom rade hodnotil spôsobilosť matky na starostlivosť o maloleté deti, pričom mal za to, že výchovné prostredie matky pre deti vyhovujúce a zodpovedá záujmu maloletých detí. Výhrady otca pritom nesmerovali k tomu, že spôsob života matky nezodpovedá jeho požiadavkám či predstávam, ako naznačuje súd prvej inštancie, otec akceptuje odlišný životný štýl matky, v konaní však preukazoval, že táto inklinuje k osobám, hnutiam a myšlienkovým prúdom, ktoré sú objektívne spôsobilé negatívne poznačiť psychický vývoj maloletých detí. Jedná sa najmä o hnutia O. N. G. a V., ktorých myšlienky matka aktívne šírila a aplikovala pri výchove maloletých detí, pričom vystupovala aj ako lektorka týchto hnutí. Súd sa tieto aktivity matky snažil bagatelizovať tým, že ide o tvrdenia z rokov 2017 až 2018. Uviedol, že produkoval dôkazy svedčiace o tom, že matka sa naďalej venuje sporným aktivitám a filozofickým prúdom, pričom pôsobí ako asistentka učiteľa psychosofie B. N.. Toto hnutie je pritom rovnako ako hnutie O. N. G. odborníkmi v oblasti siekt považované za sporné, a nie je v súlade s vedou a výskumom. Matka sa naďalej aktívne pohybuje v prostredí vyššie uvedených hnutí, nosí tričká podporujúce tieto hnutia, naďalej je vedená ako lektorka programu V. a venuje sa spornej metóde psychofonetiky. Matka pri bežných dialógoch s deťmi používa ezoterický slovník vyplývajúci z jej svetonázorov. Tvrdil tiež, že nebezpečnosť osôb z prostredia ZŠ D. (neskôr ZŠ U. R.), s ktorými bola matka v intenzívnom kontakte, potvrdzujú aj medializované správy o týchto osobách. Na základe údajov zistených pri inšpekcii vykonanej na škole U. R. bola následne táto škola rozhodnutím príslušných orgánov zrušená. Len zo skutočnosti, že voči matke nebolo pre jej aktivity vedené trestné stíhanie, nemožno vyvodit', že tieto sú z hľadiska možného ohrozenia vývoja maloletých detí neškodné. Maloletá F. od februára 2018 navštevuje psychologičku, pričom dôvodom absolvovania psychologičkej terapie je práve spracovanie traumatických zážitkov, ktorým bola maloletá vystavená v prostredí bývalej ZŠ D.. Význam jednotlivých dôkazov sa súd snažil zľahčovať. Súd sa uspokojil z prehlásením matky o tom, že sa vyššie uvedeným aktivitám už nevenuje a že toto nebolo zistené ani v znaleckom posudku, hoci znalec X.. D. S. v psychologickom posudku č. XX/XXXX zo dňa XX. XX. XXXX v odpovedi na otázku č. 10 uviedol, že smerovanie matky k nekonvenčným (alternatívnym) formám životného štýlu považuje u matky za rizikové pre deti, pretože ani ona sama ich nemá osobnostne zvládnuté. Vychádzajúc zo znaleckého posudku možno konštatovať, že matka v osobe jej „zamestnávateľa“ B. N. vyhľadáva „vedenie dominantných osôb, ktoré často nekriticky nasleduje“, resp. „... koná a rozhoduje sa skôr pod vplyvom svojich pocitov alebo presvedčení iných osôb“ (str. 26 znaleckého posudku). Matka bola napr. v lete 2020 s deťmi na dovolenke v M. u O. F., ktorá sa prezentuje ako „liečiteľka svetla“, ktorá bola v auguste XXXX na „cvičení“ u L. Z., u ktorého si matka urobila kurz O. N. G.. Matka je tiež stále v kontakte s X. F., ktorá sa prezentuje ako terapeutka v témach liečenia sexuality a vzťahov a matka teda opakovane tvrdila nepravdu o tom, že po žiadosti otca prestala na tieto akcie deti vodiť. Všetky tieto skutočnosti potvrdzujú pretrvávajúcu inklináciu matky k horeuvedeným kontroverzným a pre zdravý vývoj maloletých detí zjavne nevhodným filozofiám a hnutiam. Nie je tiež pravdou konštatovanie súdu, že matka po rozchode súhlasila s očkovaním detí a ponechala dôveru v tejto otázke na otca. V skutočnosti má matka k očkovaniu naďalej odmietavý postoj. Matka nespolupracuje pri dodržiavaní epidemiologických odporúčaní v súvislosti s epidémiou COVID-19. Ďalej otec maloletých detí namietal, že okresný súd selektívne prezentoval prístup matky k zabezpečovaniu zdravotnej starostlivosti o maloleté deti. X.. M. bola ako pediatrička maloletých detí vybraná matkou, ktorú matka preferovala práve z dôvodu jej príklonu k alternatívnym liečebným metódam (čínska medicína), k možnosti odkladu povinných očkovaní a pod. X.. M. navštevovali aj p. W. a Z. a ich deti, či viacerí členovia komunity, v ktorej sa pohybovala matka, čo u nej zavážilo pri výbere tejto pediatričky. X.. M. toleruje názory matky, čomu prispôbuje

aj liečebné postupy. Súd bagatelizuje zlyhanie matky pri zabezpečovaní zdravotnej starostlivosti o maloleté deti, pričom podľa tvrdenia súdu šlo o jeden ojedinelý prípad, kedy matka zabudla maloleťmu podať predpísanú tabletku. V danom prípade však zo strany matky nešlo o neúmyselné opomenutie, ale o ciele prerušenie a nešlo o jediný obdobný prípad, ale podobným spôsobom deťom prestala podávať predpísané lieky a takto matka postupovala aj v minulosti. Nepravdivé je tvrdenie súdu o tom, že otec tiež preferoval v spoložití s matkou alternatívne spôsoby života, namietal, že hygienické podmienky v domácnosti matky v V. v auguste 2017 neboli vôbec preverené. Ďalej tvrdil, že v rozpore s tvrdeniami súdu otec opakovane poukazoval na rozdiely vo výchovnom prostredí otca a matky, ktoré spočívajú predovšetkým v celkovom rozdielnom filozofickom prístupe k výchove maloletých detí, čo možno prezentovať napr. aj kúpou tarotových kariet matkou, čo súd opäť zľahčil tvrdením, že sa jedná o detské karty kúpené v Panta Rhei. Matka pritom tieto karty maloletej nekúpila len ako hračku, ale s ich pomocou sa ju snaží „zasväcovať“ do svojej filozofie, a to spôsobom, ktorý je zjavne neprímeraný pre 7-ročné dievča, ktoré nedokáže chápať pojmy ako „karma“, „druhý život“ a pod. Tvrdil, že deti, predovšetkým maloletá F., po návrate od matky nemajú vypracované domáce úlohy, poukázal na časté striedanie partnerov zo strany matky, ktorá nevytvára pre maloleté deti stabilné rodinné prostredie. Matka partnerské vzťahy intenzívne prežíva, rozpráva o nich deťom, za posledných 6 rokov mala 5 partnerov. Posledný matkin partner W. C. je absolvent výcviku u B. N. (focus na mužskú sexualitu, nevhodné výchovné metódy, nevyžiadané dotyky, nevhodné užívanie násilia, a pod., čo má na deti nepriaznivý vplyv). Súd časté striedanie partnerov vôbec nevyhodnotil ako skutočnosť, ktorá by mala mať vplyv na maloleté deti, resp. na posúdenie rodičovskej spôsobilosti matky. Tvrdil ďalej, že matka na manželku otca neustále verbálne útočí, v minulosti dokonca došlo aj k fyzickému útoku na jeho manželku (zdokumentovaný incident pri odovzdávaní detí zo dňa 27. 01. 2019). Otec v súlade s požiadavkou súdu zabezpečuje, že sa primárne na školských akciách zúčastňuje osobne a pokiaľ ho na niektorých akciách sprevádza aj jeho manželka, nevidí v tom žiadny zásah do práv matky. Poukázal na to, že maloletá F. má dlhodobé problémy s defekáciou a pomočovaním, čo spôsobovalo aj zdravotné komplikácie a nie je teda bez významu neschopnosť matky, obzvlášť v tomto prípade, keď nie je schopná dohliadať na základné potreby dieťaťa. Otec sa po celý čas prioritne snažil, aby mu matka poskytla aspoň základné garancie spoločnej výchovy, t. j. že deti nebudú vychovávané v úplne rozličných prostrediach a na základe rozličných hodnôt, na čo však matka nebola ochotná pristúpiť. Súd zľahčuje, až opomína dlhodobé správanie sa matky, ktorá nevykonáva s deťmi cviky, neučí sa, netrénuje zručnosti, hoci má vedomosť o týchto úlohách. Matka tak zanedbáva plnenie základných rodičovských povinností. Poukázal na prípad z minulosti, kedy bol otec zo strany stomatóloga kontaktovaný, lebo matka s deťmi neprišla na dohodnutý termín a na správu klinickej psychologičky X.. V. zo dňa 10. 02. 2020, z ktorej vyplýva, že k zníženiu úrovne intrapsychickej tenzie a k ústupu neurotickej symptomatológie v zmysle zlepšenia nočného a denného pocikávania a tiež k ústupu špinenia (u maloletej F. - poznámka odvolacieho súdu) došlo takmer okamžite práve po úprave výchovného režimu, kedy boli deti zverené do osobnej starostlivosti otca. Zo správy psychologičky teda možno vyvodiť záver, že problémy maloletej mali priamy súvis so striedavou osobnou starostlivosťou, ktorá u maloletej vyvolávala zvýšenú intrapsychickú tenziu. Podľa jeho názoru nie je tiež zrejmé, z čoho súd vyvodzuje záver, že maloletá si želala, aby došlo k nastaveniu pôvodnej striedavej osobnej starostlivosti. Z poslednej správy zo sociálneho zisťovania zo dňa 16. 04. 2021 jednoznačne vyplýva, že maloletá sa vyjadrila, že chce byť s maminou o dva dni dlhšie. Ak teda chce tráviť o niečo viac času s matkou, neznamená to, že si dieťa želá návrat k režimu striedavej osobnej starostlivosti. Maloletý N. takúto formu úpravy styku vyslovene odmietol. Od aktuálneho realizovania striedavej osobnej starostlivosti, t. j. od 09. 05. 2021, došlo k zhoršeniu stavu F., ktorá sa začala denne pomočovať a v noci je pri riešení situácie absolútne nekooperatívna.

8. Pokiaľ ide o bytové podmienky matky, otec detí uviedol, že tieto nespochybňuje, ale skôr spochybňuje ich nestabilitu, keď matka v súčasnosti uvádza, že aj aktuálne jej bývanie je len dočasné. Podľa jeho názoru rozdielne výchovné prostredie a prístupy oboch rodičov a predovšetkým nestabilita a rizikovosť výchovného prostredia matky prakticky vylučujú nariadenie striedavej osobnej starostlivosti. Rozhodnutie súdu je v rozpore so závermi znaleckého posudku, s odporúčaním opatrovníka, ako aj ostatných inštitúcií, ktoré posudzovali, či vyšetrovali maloleté deti a dokonca aj v rozpore s prejavovým názorom maloletých detí. Tendenčný prístup súdu sa prejavil aj v otázke úpravy styku, keď tento súd upravil nad rámec toho, čo požadovala matka. Nad rámec len návrhu matky súd rozhodol aj o povinnosti otca platiť na maloleté deti výživné, vôbec nie je zrejmé, ako súd dospel k výške určeného výživného, pričom za nepochopiteľný považuje otec aj výrok X. rozhodnutia, ktorým súd rozhodol o predbežnej vykonateľnosti rozsudku. Súd pri svojom rozhodnutí prioritne nesledoval záujmy maloletých detí, ale záujmy matky, čomu prispôbil aj rozsah vykonaného dokazovania, resp. spôsob, akým vykonané

dôkazy vyhodnotil. Vo vzťahu k osobe otca badať zo strany súdu prehnane kritický prístup, keď z celého rozhodnutia je zreteľný jednoznačný príklon súdu k tvrdeniam matky, ktoré súd nekriticky preberal, účelovo ignoroval alebo zľahčoval dôkazy, ktoré spochybňovali rodičovské kompetencie matky, resp. vhodnosť súdom zvoleného modelu striedavej osobnej starostlivosti.

9. Otec maloletých detí navrhol rozsudok okresného súdu zmeniť, maloleté deti zveriť do jeho osobnej starostlivosti s tým, že otec bude oprávnený maloleté deti zastupovať a spravovať ich majetok v bežných veciach, matke uložiť povinnosť prispievať na výživu maloletej F. výživným vo výške 50,- € mesačne a na výživu maloletého N. vo výške 70,- € mesačne. Navrhol upraviť styk matky s maloletými deťmi každý páry týždeň v kalendárnom roku od stredy od 17:00 do nedele do 18:00 hodiny a styk matky s deťmi počas vianočných prázdnin a počas veľkonočných sviatkov a počas letných prázdnin tak, ako je to uvedené v návrhu petitu rozhodnutia v odvolaní.

10. K odvolaniu otca podala písomné vyjadrenie matka maloletých detí, ktorá uviedla, že sa v plnom rozsahu stotožňuje s rozhodnutím súdu prvej inštancie, rozsudok považuje za zákonný, spravodlivý a sledujúci najlepší záujem maloletých detí, považuje rozsudok za dostatočne a logicky odôvodnený. Otec v priebehu celého konania je až obsedantne posadnutý obviňovaním, šikanovaním a prenasledovaním matky, nevie prekonať vlastné antipatie voči matke. Otec neváha na „preukázanie“ svojich strachov, fóbii a antipatie voči matke, z ktorých sa nedokázal dostať ani po 4 rokoch, doslova preliezať facebookové profily rôznych ľudí, ktorých spája s matkou, alebo skryto fotiť matku na ulici. Neváha argumentovať jednak už mnohokrát spomínanými a zo strany matky a prvostupňového súdu vyvrátenými fabuláciami z rokov 2017, či 2018, či fotkami matky na ulici, pričom z predloženej fotky je zrejme iba to, že ju otec vyhotovil tajne bez vedomia matky. Maloleté deti sú dlhodobo vystavené poškodzujúcemu nenávisnému postojovi otca voči matke, vedia, že otec zbiera dôkazy proti matke, pretože to v jeho domácnosti zachytili, prežívajú extrémne pocity viny, keď napr. chvíľu meškajú s matkou pri odovzdávaní, alebo pri zabudnutí nejakej veci, dávajú si pozor na to, čo povedia, alebo nepovedia, aby pred matkou nepovedali niečo, čo by sa otcovi nepáčilo. Jednoznačne počas celého trvania súdneho konania matku vytesňoval zo starostlivosti o maloleté deti. Uviedla tiež, že ona sa nehlási k hnutiu O. N. G., nezúčastňuje sa žiadnych kurzov, školení, ani života tohto hnutia už niekoľko rokov. Maloletá sa počas týždenných pobytov u matky nepomocuje viac, ako tomu bolo aj v predchádzajúcom období, teda do mája 2021, ponechala na zváženie, či poskytovaná psychoterapia zo strany psychologičky, ktorú vybral otec bez vedomia matky, je vhodná aj na niečo iné, ako na písanie tendenčných správ na žiadosť otca. Tvrdila, že je plne spôsobilá na výchovu maloletých detí formou striedavej osobnej starostlivosti, v jej výchove neboli zistené zo strany kolízneho opatrovníka, ani prvostupňového súdu akékoľvek nedostatky, o výchovu jej detí má záujem a rovnako aj maloleté deti chcú byť s matkou, majú k nej vytvorené citové väzby. Súdna úprava je v najlepšom záujme maloletých detí a garantuje im plnú realizáciu ich práv. Nelogickosť a neuveriteľnosť otcovho odvolania vrcholí v navrhovanom petite rozhodnutia, kde navrhuje, že matka, ktorú v odvolaní vykreslil ako neschopnú a nebezpečnú pre maloleté deti, navrhuje zveriť do jeho osobnej starostlivosti, ale styk navrhuje upraviť od stredy do nedele v bežnom týždni. Rozsudok okresného súdu navrhol potvrdiť.

11. Otec maloletých detí v písomnom vyjadrení k vyjadreniu matky poukázal na to, že matka vo svojom vyjadrení nereaguje vecne na žiadny z argumentov uvádzaných otcem v odvolaní a snaží sa odvieť pozornosť od merita veci. Matka v konaní neprodukuje žiadne dôkazy, klame, zavádza súd a osobu otca sa snaží vykresliť v očiach súdu v negatívnom svetle. Je to práve ona, ktorá sa nedokázala zmieriť so situáciou, v ktorej sa nachádza. Poukázal na benevolentný a nezodpovedný prístup matky aj vo vzťahu k príprave detí na vyučovanie a k riadnemu dodržiavaniu školskej dochádzky. Lepší zdravotný stav detí po ich zverení do osobnej starostlivosti otca skonštatovala aj pediatrička, matka naproti tomu nedbanlivo pristupuje k ochrane zdravia maloletých, napr. kedy matka ani ochranu, ani očkovanie proti kliešťovej encefalitíde nepovažuje za potrebné. Otcovi tiež nie je zrejme, prečo má matka potrebu spochybňovať prebiehajúce terapie maloletej, ktoré sú nevyhnutné pre jej zdravý psychický vývoj a ktoré zlepšili jej psychický stav. Matka sa nesnaží žiadnym preukázateľným spôsobom vyvrátiť tvrdenia, že sa naďalej stretáva s osobami, ktoré zjavne inklinujú k sporným filozofickým smerom. Naďalej zľahčuje situáciu v tejto otázke. Matku maloletých detí neprenasleduje a nefotí tak, ako to matka interpretuje, podľa jeho názoru nie je splnená ani základná podmienka na striedanie osobnej starostlivosti o maloletých, a to aspoň bazálna úroveň komunikácie rodičov. Trval na zmene rozsudku okresného súdu tak, ako je to uvedené v jeho odvolaní.

12. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Banská Bystrica, odbor sociálnych vecí a rodiny ako kolízny opatrovník maloletých detí v písomnom vyjadrení k odvolaniu odporučil odvolaciemu súdu potvrdiť rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny v celom rozsahu. Podľa jeho názoru súd prvej inštancie rozhodol vecne správne s ohľadom na požadovanú úroveň starostlivosti o maloleté deti, ochranu duševného, telesného a citového vývinu detí, vyhovujúce výchovné prostredie u oboch rodičov maloletých detí, ktoré sú od mája 2021 vychovávané v rôznom rodinnom prostredí a vo výchove maloletých detí sa budú prejavovať odlišné názory rodičov. Zákon nestanovuje za podmienku zverenia maloletých detí do striedavej osobnej starostlivosti bezproblémovú komunikáciu rodičov, ku dňu vyhotovenia vyjadrenia kolízny opatrovník nezaznamenal žiadne problémy rodičov alebo výhrady maloletých detí pri realizácii striedavej osobnej starostlivosti o maloleté deti. Prvostupňový súd zohľadnil vyjadrenie maloletých detí, ktoré sa viackrát vyjadrili na úrade, že matku majú radi, chcú s ňou stráviť viac času, radi sa s matkou učia a trávajú aktívne voľný čas. Súd rozhodol v najlepšom záujme maloletých detí a rešpektoval právo dieťaťa na udržovanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávneho osobného styku s obidvomi rodičmi.

13. Krajský súd ako súd odvolací odvolanie prejednal bez nariadenia pojednávania na prejednanie odvolania (§ 385 ods. 1 a contrario CSP) a rozsudok okresného súdu podľa ust. § 387 ods. 1, 2 CSP potvrdil v celom rozsahu ako vecne správny.

14. Podľa ust. § 387 ods. 1 CSP odvolací súd rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdí, ak je vo výroku vecne správne.

15. Podľa odseku 2 toho istého ustanovenia, ak sa odvolací súd v celom rozsahu stotožňuje s odôvodnením napadnutého rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia, prípadne doplniť na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia ďalšie dôvody.

16. Odvolací súd sa v celom rozsahu stotožňuje s dôvodmi napadnutého rozhodnutia, pri rozhodovaní okresný súd vychádzal z riadne a dostatočne zisteného skutkového stavu veci, z ktorého vyvodil aj správne právne závery. Súd prvej inštancie sa vysporiadal so všetkými podstatnými vyjadreniami účastníkov konania prednesenými na súde prvej inštancie, pričom odvolací súd poukazuje na to, že tvrdenia účastníkov konania sú v podstate totožné aj v odvolacom konaní. V hodnotení skutkových zistení súdu prvej inštancie neabsentuje žiadna relevantná skutočnosť alebo okolnosť, naopak okresný súd ich náležitým spôsobom v celom súhrne posúdil a aj náležite vyhodnotil. Súd sa vysporiadal s každou jednotlivou námietkou otca maloletých detí, na ktoré poukazoval v konaní, pričom súd prvej inštancie je vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení napadnutého rozhodnutia koherentný, jeho rozhodnutie je konzistentné a jeho argumenty podporujú príslušný záver o dôvodnosti zverenia maloletých detí do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov. Rozhodnutie súdu prvej inštancie je presvedčivé, premisy zvolené v rozhodnutí, ako aj závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, sú pre právnickú i laickú verejnosť prijateľné, racionálne a aj spravodlivé. Otec maloletých detí v odvolaní neuviedol žiadne nové relevantné skutočnosti a nepredložil žiadne ďalšie dôkazy, ktoré by neboli zistené a vyhodnotené prvostupňovým súdom, prípadne ktoré by boli schopné vyvrátiť závery okresného súdu uvedené v dôvodoch napadnutého rozhodnutia. Odvolací súd z obsahu spisu nezistil, že by súd prvej inštancie nedostatočne zistil skutočný stav veci a ani že by z neho vyvodil nesprávne právne závery, tak ako to namietal otec maloletých detí. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom; integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné zákonu zodpovedajúce súdne konanie. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných právnych predpisov a rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami. Jeho súčasťou nie je ani právo procesnej strany dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu vyhodnotenia vykonaných dôkazov. Na potvrdenie tohto názoru existujú viaceré rozhodnutia Ústavného súdu SR, napr. sp. zn. IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03, ako aj rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7Cdo/124/2019. Odôvodnenie rozhodnutia súdu prvej inštancie stručne a jasne objasnilo skutkový aj právny základ rozhodnutia a stačí na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka konania na spravodlivý proces. Aj pokiaľ ide o otcom maloletých detí tvrdené nesprávne právne posúdenie veci, odvolací súd uvádza, že z obsahu spisu nezistil omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav, nezistil, že by súd použil nesprávny

právny predpis, alebo že by súd síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval, a nezistil ani, že by súd prvej inštancie zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery, a to aj pokiaľ ide o výrok X., v ktorom okresný súd rozhodol o predbežnej vykonateľnosti rozsudku, pričom odvolací súd sa v tomto smere stotožňuje so závermi súdu prvej inštancie uvedenými v bode 47. dôvodov odvolaním napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu. Aj keď matka maloletých detí vo veci nepodala návrh na vyslovenie predbežnej vykonateľnosti rozsudku, okresný súd riadne odôvodnil, prečo má prednosť v súdnej veci spravodlivosť rozhodnutia pred prísny formalistickým výkladom ust. § 233 CSP, nehovoriac už o tom, že v súdnej veci išlo o nesporné konanie, v ktorom podľa ust. § 40 zák. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok súd môže prekročiť návrhy účastníkov a prisúdiť viac, než čoho sa domáhajú, aj vtedy, ak sa konanie mohlo začať bez návrhu a v zmysle § 44 ktorého rozsudok rozsudky o výživnom sú vykonateľné doručením.

17. Vzhľadom k tomu, že rozsudok okresného súdu bol potvrdený vo výroku o zverení maloletých detí do striedavej osobnej starostlivosti a o oprávnení oboch rodičov zastupovať maloleté deti a spravovať ich majetok v bežných veciach, odvolací súd skúmal dôvodnosť a správnosť úpravy styku rodičov s maloletými deťmi, pričom zistil, že okresný súd pri rozhodovaní o úprave styku rodičov s deťmi prihliadol na najlepšie záujmy maloletých detí a správne upravil styk oboch rodičov počas vianočných a veľkonočných sviatkov, ako aj počas letných prázdnin rovnomerne tak, aby ani jeden z rodičov pri úprave styku nebol na úkor toho druhého z rodičov ukrátený. Odvolací súd sa stotožňuje dôvodmi rozsudku okresného súdu aj vo výrokoch o úprave styku rodičov s maloletými deťmi (výrok III. až výrok IX.) v celom rozsahu.

18. Okresný súd taktiež riadne a dostatočne odôvodnil aj výrok rozsudku o povinnosti otca prispievať na výživu maloletých detí otcom maloletých detí a aj v tomto výroku sa odvolací súd s rozsudkom okresného súdu v celom rozsahu stotožňuje. Uvádzanie akýchkoľvek ďalších dôvodov by bolo vlastne len opakovaním dôvodov uvedených okresným súdom.

19. Ďalšie výroky rozsudku okresného súdu sú výroky závislé od rozhodnutia vo veci samej, ktoré navyše otec maloletých detí odvolaním ani nenapadol, avšak vzhľadom na ich závislosť od rozhodnutia vo veci samej odvolací súd rozsudok potvrdil ako vecne správny aj v týchto výrokoch (výroky XII. až XVI. rozsudku).

20. O náhrade trov odvolacieho konania odvolací súd rozhodol tak, ako súd prvej inštancie podľa ust. § 52 CMP, podľa ktorého ustanovenia žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania, ak tento zákon neustanovuje inak.

21. Rozhodnutie bolo prijaté senátom odvolacieho súdu v pomere hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 CSP).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,
- c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo
- f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 CSP).

Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

- a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,

- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§ 421 ods. 1 CSP).

Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n) CSP (§ 421 ods. 2 CSP).

Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§ 422 ods. 2 CSP).

Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§ 423 CSP).

Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy (§ 427 ods. 1 CSP).

Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 ods. 2 CSP).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania (t. j. ktorému súdu je určené, kto ho robí, ktorej veci sa týka, čo sa ním sleduje a podpis) uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 CSP).

Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 CSP).

Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je

- a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 ods. 2 CSP).